

Újévi szokások

Michael Ritter alacsony, csendes, mosolygós férfiú, éppen jövőre éri el a 80 esztendőt. Még ahhoz a nemzedékhez tartozik, akik a régi Budaörs évszázados szokásvilágát hétköznapként élték meg. Itt született 1918-ban, itt járt iskolába, majd egy pesti polgári iskolát elvégezve édesapja, Lorenz Ritter üzletét készült átvenni, de a történelem vihara közbeszólt. Magyar honvédként került az orosz frontra, csapatukat visszavonva a háború végét már Ausztriában élte át.

Csak ott tudta meg: a régi újévet köszöntő mordályok nem pukkannak már.

Valami mégis azt parancsolta neki, hogy gyűjtse össze emlékeit, az újévi szerencse kívánatokat. Szeretettel ajánlom Michael Ritter feljegyzéseinek néhány lapját a Budaörsi Napló olvasói figyelmébe. Az Egyév naptári szokásai Budaörsön című kötethez minden érdeklődő hozzájuthat a Helytörténeti Gyűjteményben (Budaörs, Budapesti út 45.)

Kovács József László

Részletek Michael Ritter feljegyzéseiből

„Midőn éjfélkor mordályok dörrenése hirdette, s a templomtoronyból harangzúgás köszöntötte az újesztendőt, a sötétből fel-felbukkanó alakokat lehetett látni, akik hol ebbe, hol abba az udvarba surrantak be, hogy kis idő múltán újra kijöjjenek. Legények voltak, vagy fiatal házas férfiak, akik szerelmüknek, fiatal feleségüknek, a szülőknek vagy nagyszülőknek és más közeli rokonnak fejezték ki újévi szerencsekívánataikat.

Mivel az elsőként előadott jókívánságokat különösen hatásosnak tartották, ezért mindenki azon volt, hogy minél korábban elmondja őket. Ez az igyekezet gyakran jövedelmező is volt, mert a korán előadott jókívánságokat sokszor különösen is nagylelkű zsebpénzzel honorálták. De egy korty bort, egy pohár pálinkát mindenképpen „hozott” (...)

10 óra tájban a kislányoknak haza kellett menniük. Ők ugyanis csak az ünnepeles nagymise kezdetéig mehettek „jókívánságokat mondani”, s ez a mise 10 órakor kezdődött. Ezután már csak a fiúk „jókívánságai” számítottak (...)

Ezen a napon sok iskolakötelees gyerekek távolmaradt a templomból (...)

De sok felnőtt is hiányzott ezen a napon szokásos helyéről a templomból. Főleg a fiatal férfiak és legények, mert ők az újév éjszakáját szívesebben töltötték a vendéglőben vagy valamelyik pincében.

A fiatal férfiak általában a „nagymisére” jártak, ez hét órakor kezdődött. A szentmise után a pap a szöszékre ment és prédikált, de sok férfi ilyenkor már elhagyta a templomot, hogy ellássa az állatokat, vagy csak azért, hogy megszabaduljon a prédikációtól. (...)

9 órakor a „kismise” következett. Ez is csak fél óráig tartott, s ezen sem volt prédikáció. Ezen a misén, mint minden más istentiszteleten is német nyelven énekeltek és imádkoztak. (...)

Dél körül, amikor a pap utolsó báránykát is elbocsátotta, mindnyájan hazasiettek, hogy együttesen vegyenek részt az ebéden, melyet közben az anya, az „Ahn!” – a nagymama – vagy az egyik nagylány régi recept szerint készített el. Újév napján szárnyas nem kerülhetett asztalra. (...) az volt a hiedelem, hogy a szárnyas elkaparja a szerencsét, míg a „disznó mindig előre túr”. (...)

Délután a férfiak vendéglőbe mentek, hogy a bor és kártyajáték mellett barátjaikkal találkozzanak. Az asszonyok a gyerekekre vigyáztak, vagy átmentek a szomszédba egy kis tereferére. (...)

Idősebb asszonyok szívesen mentek el a „délutáni ájtatosságra”, vagy – ahogyan Budaörsön nevezték – a „litániára”. Itt találkoztak a „Márialányok” is, hogy délutánjukat aztán az egyleti székházban töltsék el. De a délutáni ájtatos-

ság végét sok fiatalember is sóvárogva várta, mert csak, miután a hívek elhagyták a templomot, kezdődött a tánc. Mielőtt azonban a zenekar az első tancot eljátszotta volna a tanceremben, előbb a vendéglő előtt, az utcán, álltak fel, és három indulót játszottak. (...) Az első szám mindig egy gyors polka volt. Házások csak ritkán vettek részt a táncmulatságon, mert nem illett az ifjúság közé keveredniük. (...) De idősebb asszonyok is álldogáltak ott, pontosan megfigyelve, ki kivel táncol többször is. Ez szolgált aztán az újabb falusi pletykálokodás anyagául. (...)

Minden táncmulatságon volt különtánc is a házások számára. Ilyenkor ismét tust fújtak, majd az egyik zenész ezt kiáltotta a terembe: „A házások táncolnak!” Ekkor tilos volt a nőtleneknek a tánc. (...) Aki nem akartak vagy nem tudtak belépődíjat fizetni, azoknak sem volt egészen tilos a táncban való részvétel: mindenkinek lehetősége volt arra, hogy három táncszámot ingyen végigtáncoljon. (...) Éjfél táján aztán vége volt a táncmulatságnak, melynek utolsó számaként mindig indulót játszottak. Ekkor a zenészek összecsomagolták hangszerüket, majd – a szerelmesek párosan, a többiek csoportosan nevetve és tréfálkozva – indultak hazafelé. Így végződött az új év első napja.”